

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Genus institutum. cap. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

IN hoc genere versatur sermo qui in tradendis præceptis est, continens vitæ rectæ agendæ institutionē, & actionum Christianarum disciplinam: eruditionem vocat Paulus & Clemens Alexan. pædagogum his verbis. Quemadmodum enim, ij quorum corpus ægrotat medico, ita quorum æger est animus pædagogo opus habent.] Est vero secundum ipsum pædagogia doctrina diuini cultus, & eruditio ad assequendam veritatis agnitionem, & recta institutio, vitæque agendæ ratio, quæ in cælum deducit.] Et quamuis raro integram, & totam concionem sola præcepta occupent, quia multorum simul præceptorum coaceruatio obrueret potius, quam erudiret auditorem, tamen nulla fere habenda esset concio cui non aliquid de hoc genere intermiseretur, cum in hunc maximè finem totum prædicandi munus sit ordinatum, vt institutio rectè viuendi ac vitæ spiritualis disciplina in Christiana republica perpetuo vigeat. Itaque alia genera concionum ad hoc bene diriguntur, & hoc in quolibet alio locum habet. Siquidem genus didascalicum intellectum docet, & ad praxim disponit: suasio sine adhortatio ad mores, & actiones, ad mandatorum obedientiam tendit: Exornationes item, ac laudes illustrium personarum, & rerum ab eis gestarum, institutiones sunt aliorum vt habeant quod imitentur: Oratio item Consolatoria, raro caret sua institutione, ad moderatè, & fortiter omnia ferenda. Distinguit autem Clemens quadruplicem pædagogicæ appellationem. Est enim (ait) pædagogia, eius qui ducitur, ac discit, & pædagogia eius qui ducit ac docet, & tertio, ipsa deductio, & institutio, & pædagogia, ea quæ docentur præcepta. Iuxta hæc quatuor à Clemente insinuata totidem mihi monenda & adnotanda circa hoc genus occurrunt. Et Primo quod pertinet ad plebem Christianam quæ ducitur, & discit, quis non aduertit quæ sit in Ecclesia Dei necessaria hæc instituendi disciplina, vt merito à Cypriano inter magnos abusus numeretur plebs sine disciplina. Etenim cum omnes disciplina humano ingenio repertæ, quæ solum vitæ huius caducæ commodis seruiunt, licet manu palpari, & oculis videri queant, tamen à quoquam sine instituentis doctrina, nequeunt comprehendi, quam ineptum est credere, vitæ spiritualis ac perfectæ formam à Christo institutam quæ inuisibilis, & occulta est, & non nisi à purissimo

Loco citato.
Quatuor consideranda.

Disciplina plebi quam necessaria.

Lib. 12.
Abusi.

rissimo corde videtur, duce ac præceptore mōstrante viam, non
 indigere? proinde D. Paulus de hac bonæ vitæ institutione,
 agens ait omnia in vobis honestè, & secundum ordinem fiant,
 Vbi Amb. docet honestè agere nihil aliud esse quam secundum
 acceptam disciplinam viuere, & ipsemet Paulus se explicat,
 dum adiungit secundum ordinem, & ad Coloss. Spiritu vobi-
 scum sum gaudens, & videns ordinem vestrum: vbi Cyp. inter-
 pretatur ordinem idest disciplinam morum ordinatam. & ad
 Heb. in disciplina perseuerate, & Paulo inferius subdit, gressus
 rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, ma-
 gis autem sanetur, & adhuc ad Theff. denunciamus, inquit
 vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi vt subtra-
 hatis vos ab omni fratre ambulante inordinate; & non secun-
 dum traditionem quam accepistis à nobis. Hæ autem traditio-
 nes sunt quæ Christianæ vitæ continent institutionem necessa-
 riam. Ex quo etiam, Secundum sequitur, quod ad ipsos docto-
 res spectat, si enim tam necessaria hominibus est hæc disciplina,
 vt ducantur, & discant, certè id non potest feri sine opera eo-
 rum qui ducunt, & docent. Quare facile erit Euangelico do-
 ctori agnoscere quam in hoc præcipua sui muneris parte eum
 oporteat strenuam, ac solertem nauare diligentiam, ne sibi ipsi,
 & officio quod sustinet, & Deo, & toti Ecclesiæ desit, sed pro
 suggestu semper Christianis moribus auditores instituat. Ora-
 tor Christianus dux est qui cæteris præit, errantesque in rectum
 iter reuocat, & omnia quasi viam commostrans clamat: hæc
 est via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram,
 neque ad sinistram: Magister morum est, patris familias per-
 sonam agit cui ex munere incumbit non solum Christo filios ge-
 nerare, sed sanctis institutis formatos educare, adultos promo-
 nere. Est item medicus animarum, morborum medicamenta
 sunt diuina præcepta, quæ nisi applicet, merito potest Deus
 verbis Hier. conqueri. Nunquid resina non est in Galaad, aut
 medicus non est ibi, quare ergo non est obducta cicatrix filie
 populi mei? Huius autem magisterij, & cathedræ vsus, quem
 concionatores exercent nunquam defuit in Ecclesia ab ipsis
 post Christum, Apostolorum temporibus, nec vnquam defutu-
 ram speramus Dei prouidentiam in re tanti momenti, tamque
 necessaria. Quamobrem monendi sepe sunt, qui cathedras
 habent vt pro cathedræ dignitate eam doctrinam afferant, non
 quæ prurientes quorundam aures titillet, sed quæ omnium
 corda ædificet, moresque instituat, præcepta Dei explicet, ad

1. Cor. 14.
 In 1. ad
 Cor. c. 14.
 Col. 2.
 Li. de sing.
 Cler.
 Heb. 12.
 2. Theff. 3.

Orator ma-
 xime debet
 instituere.

Hier. 8.
 Magisterij ca-
 thedra sem-
 per in Eccle-
 sia.

nor-

ceptu
 ionum
 & Cl.
 enim
 est ani
 mum
 pr
 am ve
 ratio,
 toram
 ul pre
 audito
 quid de
 totum
 endi ac
 tuo vi-
 untur,
 dasea
 adhor
 rendit:
 rerum
 e quod
 institua
 mit au-
 n. Est
 pæda-
 & in-
 ca hæc
 & ad
 errinet
 aduer-
 iplina,
 r plebs
 ingenio
 unt, li-
 oquam
 m ine-
 t Chri-
 à pu-
 fimo

ORATOR
 LICITUS
 TOTI

Modus præcepta propo-
nēdi duplex.

In lib. de legibus. Item
secundo de nat. Decorū.

Exemplū ex Paulo.
Rom. 13.

Matth. 5.

Locī pro hoc genere
sunt.

Exod. 20.

normam diuinæ voluntatis, voluntates cunctorum dirigat & actiones. Et hoc est Tertium à Clemente significatum circa ipsam institutionem, quæ est Christi fidelium pædagogia. In qua illud primo loco animaduersione dignum occurrit, Institutionem, vel præceptum aliquod à Concionatore Dupliciter posse proponi. Aliquando significamus solummodo, & in memoriam reuocamus breuissimè ipsum mandatum, vt si gratia exempli afferam vnā ex legibus duodecim tabularū. Ad diuos aduerto caste, & si quid addendum iudicarem, subijcerem Ciceronis interpretationem, eam intelligi non de corporis solum sed multo magis de animæ ac mentis Castitate. Aliquando potest afferri præceptum non ita nudè, sed additis fundamentis, & rationibus vt omnium animis firmiter hæreat. Ita videmus sæpissimè à sacris scriptoribus factitatum. Sic Paul. pronunciat legem qua superioribus etiam sæcularibus obediendum est, cui ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & statim confirmat autoritate diuina, dicens, non est enim potestas nisi à Deo, Iterum magis corroborans docet, quam hoc sit rationi omnino consentaneum. Quæ autem, ait, à Deo sunt, ordinata sunt. Et quam sit contrarium omnino indecens ac perna dignum. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Ita etiam cum Christus præceptum inimicos diligendi tradit, adhibet argumenta, tum ab autoritate dicentis, vt præcepti ostendat dignitatem. Ego, ait, dico vobis, diligite inimicos vestros &c. tum ex Dei exemplo ad cuius amorem, & obedientiam pronocamur tanquam filij, vt sitis, ait, filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Rursum à mercede. Si diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Iterum à perfectione quam Christianos decet supra Ethnicos maiorem habere. Si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne & Ethnici hoc faciunt? Tam vero qui fufius in hoc genere præcepto orationem versari voluerit, poterit argumenta varia desumere ex locis suaforij generis, vt ostendat quam sit obseruatio illius præcepti, rationi omnino consona, quam secundum omne ius, & fas, æquum, & bonum, quam iustum sit vt Creatori creatura subdatur, & domino omnipotenti vilis seruus obediat, vt semper in ore habeat illud, loquere Domine quia audit seruus tuus. Ab autoritate scilicet Dei præcipientis rectè stabilitur mandatum: propterea in Exodo dicitur. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes, non habe-

habebis Deos alienos &c. & repetitur sapius . Audita leges
 meas, Ego Dominus, & hæc dicit Dominus Deus exercituum ,
 & in noua lege Christus sæpe repetit , Ego autem dico vobis ,
 nolite iurare omnino , Ego autem dico vobis, si quis viderit
 mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est in corde
 suo &c. Præterea sunt alij loci , à gloria Dei , ab ædificatione
 proximatorum , Sic luceat lux vestra corâ hominibus vt videant
 opera vestra bona , & glorificent patrem vestrum . Ab vtili , à
 commodo, a Necessario, à Possibili, a facili, ab auxilio Dei, à
 spe præriorum, à timore pœnarum, quæ vel obseruatores, vel
 transgressores sequantur . Huc pertinent, hinc pulcherrimæ,
 ac dulcissimæ benedictiones , inde pessimæ horrendæque ma-
 ledictiones , quæ in sacris literis , præsertim verò in Deutero-
 nomio per multa capita , vel promittuntur bonis , vel fulmi-
 nantur in malos . Postremò circa modum proponendi ipsa
 præcepta, illud etiam seruari debet, vt dilucidè, non obscure
 ipsius præcepti vis explicetur, vt intelligatur an obliget ad
 reatum culpæ mortalis, vel sit potius consilium . Nec solum
 hoc, sed praxis item aperiatur in præcepti exequutione ser-
 uanda, vt si dicam honorandos esse parentes , & hanc praxim
 sitam esse in obedientia, reuerentia, & subsidio quod illis de-
 betur à filijs . Tollendæ difficultates, quas Damon obijcere,
 consuevit, docenda adiumenta, & remedia, quæ illius manda-
 ti exequutionem expeditiorem, ac faciliorem reddant . Opti-
 ma autem ratio docendi hanc praxim, erit si cum ea institutio-
 ne quæ docetur , exempla etiam Sanctõrum adiungamus qui
 insignes, fuerunt in eo quod nos agendum fugiendumve dici-
 mus, sicut D. Ambros. profitetur se assumpsisse virginem imbuẽ
 dam, exemplis potius, quam præceptis quia qui docet, ait, de-
 bet supra eum qui docetur, excellere, tum etiam amplius pro-
 fici exemplo, quoniam nec difficile, inquit quod iam factum,
 est existimatur , & vtile quod probatum , & Religiosum quod
 hereditario quodam paternæ virtutis vsu , in nos est successio-
 ne transfusum .] Quarto loco restat ex Clemente, Quarta præ-
 dagogicæ appellatio, quatenus præcepta ipsa significat : Dices,
 quænam sunt hæc præcepta, quæ vt materia huic generi cõcio-
 num subiiciuntur ? planè amplissima est eorum materia , com-
 prehendit enim præcepta omnia diuina, ac humana, quæ lex na-
 turæ docet, & recta ratio, quicquid moralis philosophia habet
 de virtutibus, de vitijs, de viro bono, de bono ciue, quicquid
 ad Oeconomiam, & Ciuitatis regimen spectat, quicquid est in
 sacris

Matth. 5.

Explicãda di-
 lucide præce-
 pta.

Initio libri fe-
 cundi de
 Virg:

Materia hu-
 ius generis
 institutiui .

facris literis exaratum, in quibus vel sunt præcepta, ut rectè vocari possit liber mandatorum Dei, vel quæ ad hoc ipsum referuntur. Denique omnia quæ ad tres vias Purgatiuam, Illuminatiuam, & Vnitiuam faciunt, quam nos materiam sacrae huius Rhetoricæ supra fecimus, ad hoc genus magis quàm ad alia spectant. Quare oportet Oratorem hanc peculiariter spiritualis vitæ peritiâ rectissimè, & integre callere, ut hos tres actus hierarchicos in Christianam plebem exerceat, instar Angeli in perioris erga inferiores. Exempla horum præceptorum ex tota scriptura passim peti possunt & ex Patribus, ex ipso etiam Clemente Alexandrino què in hoc capite sequuti sumus. Legit secundum eius librum, in quo pædagogus optimis præceptis suos pueros, id est omnes Christianos instruit, & notabis non solum pleraque horum præceptorum exèpla, sed modum etiam proponendi, non nuda, sed adiuncta diuinæ scripturæ auctoritate, ac rationibus fulciri, & contrariorum vitiorum indignitate opposita magis elucescere. Afferamus exemplum aliquod ex ipfomet Clemente, Primum præceptum ponit circa vitium, ut alimentum sit ad viuendum, non ad lautitias deliciasque questum, nec nimio studio comparatum, ex quo & sanitas, & iustæ vires corporis constituantur, cuius præcepti fundamentum ponit, quia cum nostrum viuere ex duobus constituatur, scilicet sanitate ac viribus, his prodesse docet alimenti facilitatè, ut quod ad digestionem, & corporis leuitatem sit vtile: Vitur auctoritate Antiphanis Delij medici, qui vel vnâ hanc dicebat esse morborum causam, ciborum varietatem: & hæc scripturæ locis confirmat, Ex opposito, id est crapula quæ mala nascantur, aperit. Secundum præceptum ponit circa vini vitium ex Paulo, qui Timotheo modicum vinum concedit, languenti, & ægrotanti stomacho conueniens, cum contra idem Paulus præcipiat ne vino inebriemur propter luxuriam, docetque vinum aqua multa diluendum, ex eo quod aqua, vitæ humanæ sit necessaria, vinum vero modicum sit vtile, vitam autem nostram, ex eo quod necessarium sit, & ex eo quod vtile, consistere, idque etiam ad longiorem vitam conducere. Explicat quantum animæ puritati corporisque sanitati obsit immodicum vinum, præsertim florecente ætate. Eodem modo tractat per plura capita alia vitæ præcepta circa nimiam supellecilem auri argentique, circa conuiuia, & commessationes, circa mores ridiculos, vel ridendos potius, circa turpiloquium, irrisiones, & contumelias, circa Matrimonium, & alia, quæ facile qui voluerit

1. 2. Pædag.

fit apud pædagogum legere poterit. Nos etiam in tertia parte aliquas peculiare enumerabimus actiones Christiani officij, quæ ad hoc genus institutionum referuntur, vt doceatur populus quomodo erga Deum se gerat, erga proximos, erga se ipsum.

De Concione Funebri. Cap. XVI.

Hoc genus Orationis, mixtum esse solet ex genere Ornatio ac suasio, aliquando etiam Didascalico, nam de mortui virtutes celebrantur. Ad consanguineos, & amicos consolatoria exhibetur oratio, vt defuncti abscessum minus æger ferant, ac dolorem leniant. Accedit exhortatio ad omnes auditores, vt mores eius quem laudamus præ se habeant, & imitentur. Suadentur item vt pro animabus defunctorum ad Deum preces fundant, aliaque pia opera pro Christiana pietate offerant. Nonnunquam etiam in his, doctrinale genus locum habet ad explicandum dogma vel thesimum aliquam. Et quidem encomia olim in funeribus & exequijs crebriora erant, & usus harum funebrium orationum, frequentior quam apud nos, vt patet apud Nazianzenum in aliquot orationibus. Et Ambrosius in exequijs Theodosij, & Valentiniani Imperatorum, nunc autem non videmus huiusmodi orationes ita celebrari, nisi in publicis, ac solennioribus exequijs principum, ac prælatorum, in quibus quatuor illa capita quæ iam tetigi potest sibi Orator proponere, vt & mortui virtutes aliquas insigniores, & res bene gestas, vitamque laudabiliter exactam commendet, & meritis aliquot consolationis capita suggerat, & viuos ad bene recteque viuendum hortetur, & ad suffragia animabus exhibenda excitet. Poterit etiam satis commodè quod his temporibus solet esse magis in usu, & videtur etiam habere plus gratitatis, & fructus, vt aliquod thema ex scripturis sacris assumatur, quod erudite, ac vtiliter explicetur, vel locus aliquis communis theologicus initio proponatur ad rem faciendam. Gregorius Nazian. in funere patris sui, alloquens præsentem Basilium artificiosè inuitat eum in exordio, vt ipse magis eam funebrem orationem haberet, à quo libentissimè possent qui aderant audire, tria quæ in funeribus tractari possent, primum vt mortuum, prout eius meretur, virtus laudemus, non solum vt puram orationem, instar secundi cuiusdam funebriis muneris, sed etiam vt vitam eius tanquam exemplar ad imitandum alijs

Capita Oratio-
tionu fune-
brium.

Olim oratio-
nes funebres
frequentiores.

Modus tenen-
dus hoc tem-
pore.